

HIND 20 MARKA

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK

NR. 15

LÕIKUSEKUU

1927

S I S U:

Jack London — Pagan Otoo. — B. Oldeni järgi M. L. — Hulkur jumala armust. — H. Sienkiewiczzi järgi Bernhard Linde — Kaks aasa. — Joosep — Lugu soldatist. — Ed. Tasa — Mehe surm. — Noorte vald. — Ülesandeid. — Nali.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 15.

Lõikusekuu

1927.

Toimetus: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja:
E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetus ja talitus:
Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

G. Reindorff

Tütarsaar

(II eesti kunsti aastaraamatust.)

Pagan Otoo.

Jack London. Eesti keele L. Varing.

(Lõpp.)

Paljudest näidetest toon vaid ühe. Mul oli natuke kogemusi istandustele tööliste palkamiseks, enne kui hakkasin Paumotul pärlikaupmeheks. Otoo ja mina olime randund Samoas, tõe-poolest randund ja istusime kuival, kui õnn heitis mulle sülle töölistepalkaja ameti. Otoo sõitis kaasa lihtmadrusena ja ligema kuue aasta kestes kihutasime ringi kõigil metsikuil saaril Melaneesias.

Meie palkamisviis oli säärane, et palkaja saadeti alati maale. Saatepaat seisis mõnisada jalga kaldast sõiduväljal ja kaldal samuti paadil olid aerud sõiduks vees. Kui oma kaupadega läksin maale, tõusis Otoo oma kohalt ja astus alati ahtrisse, kus tal purjeriide all alati oli valmis vintšesterpüss. Paadi meeskond samuti oli sõjariistus ja püssid peidetud. Kuna ma rääkisin villapäistele inimsööjatele auku pähe ja meelitasin neid Queenslandi istandusile töötama, valvas Otoo hoolega. Ja küllalt sagedasti hoiatas ta tasane hääl mind kahtlaste liigutuste ja ähvardava äraandmise eest. Sageli oli surmav pauk neegrile ta püssist esimeseks teateks, mis mind hoiatas ähvardavast hädahüst. Ja minu paadile rutates ta käsi alati oli valmis mind paati aitamas. Kord, mäletan, olime läind randa Santa Annal, kui algas pääletung. Saatepaat ruttas appi, jõudis aga nii hilja, et enne mustad meid juba piirasid ümber. Ühe hüppega oli Otoo maal, pistis käed kaubakastidesse ja pillus laiali tubakat, pärlisid, kirveid, nuge ja riidet igale poole.

Villapäile see osutus liiaks. Kuna nad rüsesid varanduste kallal, oli paat peagi juba nelikümmend küünart kaugel. Ja neli tundi hiljem samal rannal palkasin kolmkümmend töölist.

Aga too lugu, mida mõtlen, juhtus Malaital, metsikuimal idapoolseist Salomonisaarist. Pärismaalased olid silmatorkavalt sõbralikud. Kust pidime meie siis teadma, et küla juba kaks aastat aga ootab juhust valge mehe pää

hankimiseks? Nood bandiidid kõik on pääkütid ja eriti hinnatud neil on valge mehe pää. See, kes saaks tuua pää, päriks kõik selleks kokkupandud varanduse. Nagu üteldud, mehed olid väga sõbralikud ja sel päeval olin paadist kaugel, ligi sada küünart rannast. Otoo hoiatas mind, ma aga ei hoolind sest nagu harilikult.

Enne kui sain arugi, lendas pilv odasid mangrovotüvedelt alla. Vähemasti tosin neist tabas mind. Hakkasin jooksma, komistasin ja kukkusin maha.

Villapääd tormasid mu kallale, igal käes pikk ja teravateraline kirves. Kõik valmis raiuma mu pääd. Nad olid nii ahned ja kadedad üksteisele, et takistasid üksteist. Rabelemises läksid hoobid minust mööda liiva, kuna ma visklesin paremale ja vasakule.

Siis tuli Otoo — Otoo. Kustki ta oli saand raske kirve ja see osutus palju paremaks püssist. Nad olid hunnikus koos ja ei saand sellepärast tarvitada odasid. Otoo võitles minu eest ja näis olevat tõeliselt metsik. Ta relvakäsitamisviis oli imestusväärne. Alles pärast vaenlaste pakkulöömist ja minuga koos jooksma hakkamist ta sai esimese haava. Paati jõudis ta paljude odahaavade, haaris püssi ja iga pauguga langes neeger.

Siis sõudsimme laevani ja hakkasime arstima oma haavu.

Seitseteist aastat elasime koos. Ta tegi mu selleks, mis olen. Oleksin täna vaid mõni väike töölistepalkaja või koguni surnud, poleks seisnud ta minu kõrval.

„Sa annad raha välja, siis lähed ja teenid veel enam,“ ütles ta ühel päeval. „Kui aga saad vanaks, on raha otsas ja sul enam pole võimalust teenida uut. Tunnen seda juba, härra. Olen pannud tähele valgeid mehi, kes kunagi olid noored ja teenisid palju raha nagu sina nüüd. Nüüd on nad vanad, ei teeni enam midagi.“

Must on istandusel orjaks. Ta saab

aastas kakskümmend dollarit. Ta teeb rasket tööd. Valge istub hobuse seljas ja vaatab mustade töötamist. Ta saab tuhat kakssada dollarit aastas. Ma olen madrus ja saan viiskümmend dollarit kuus, sest olen hää madrus. Teen rasket tööd. Kaptenil on kahekordne päike-sevari ja ta joob õlut suurest pudelist. Ma kunagi pole veel näind teda vedavat köit või sõudvat. Ta saab sada viiskümmend dollarit kuus. Ma olen madrus. Tema on laevajuht. Härra, arvan, et oleks hää, kui õpiksid laeva juhtima.“

Otoo kannustas mind. Ta sõitis mu esimesel laeval teisena tüürimehena kaasa ja oli meeskonnast uhkem kui ma ise. Hiljem kõneles ta:

„Kaptenile makstakse hästi, härra; aga laev on usaldatud tema vastutusele ja ta üksi kannab kogu raskuse. Omanik teenib enam, omanik, kes istub maal ja omab palju teenreid ja loeb raha.“

„Igatahes, aga laev maksab viistuhat dollarit ja sääljuures päälegi vana loks,“ vastasin mina. „Kuni ma kogun viistuhat dollarit, olen juba rauk.“

„On palju võimalusi valgeil mehil teenida raha,“ jatkas ta ja näitas kookspalmidega kaetud rannale.

Olime seekord Saalomonisaaril ja korjasime Guadalcanari idakaldal pähk-laid.

„Selle jä järgmise jõesuu vahe on kaks penikoormat,“ ütles ta. „Lausik-maa ulatub kaugele. Nüüd ta pole midagi väärt. Järgmisel aastal — kes teab? Ja vahest veel aasta edesi maksetakse palju raha selle maa eest. Ankrukoht on hää. Sa võid siin nelja penikoorma kauguselt vanalt päalikult osta kümnetuhande tüki tubaka, kümne pudeli viina ja püssi eest, mis sul ehk maksab kõik kokku sada dollarit. Aasta või paari pärast võid selle müüa ja saada laevaomanikuks.“

Tegin ta nõuannet mööda ja ta sõnad läksid täide. Küll mitte kahe, vaid kolme aasta pärast. Siis rentisin Guadalcanari legendiku, kakskümmend tuhat morgenit suure, üheksakümneks-üheksaks aastaks väikese summa eest valitsuselt. Leping oli mul ainult ühek-

sakümmend päeva, siis müüsin ta ühele ühingule terve varanduse eest. Sageli see oli Otoo, kes nägi ette soodsaid olukordi. Tema oli seegi, kes mulle andis mõtte osta „Doncaster“, mille sain oksjonilt saja naela eest ja mis mulle tõi sisse kolmtuhat. Ta veenis mu istanduste ostmisele Havais ja kakaoettevõtte omandamiseks Upolos.

Meie enam ei sõitnud nii palju merel ringi nagu varemil päevil. Polnud enam vaja. Võtsin naise ja mu elu kaldus endisest teissugustesse roobastesse. Otoo aga jäi endiseks, käis majas ringi või libises läbi kontori, puupiip suus, neljašillingilised püksid jalas. Ma ei saand kuidagi sundida teda raha välja andma. Tasu ei nõudnud ta mingisugust pääle armastuse, ja jumal on tunnistajaks, et ta seda sai.

Lapsed! Tema see oli, kes näitas neile praktilise tee ellu. Esiteks õpetas ta nad jooksmat. Ta valvas voodil nende haige olles. Niipea, kui nad suutsid käia, võttis ta nad üksteise järel lagunile ja muutis nad veeloomadeks. Ta õpetas neile enam, kui mina iialgi olen teadnud: kalade liike, eluviise ja püügivõtteid. Samuti metsas. Seitsmeaastaselt teadis Tom jahist enam kui mina iialgi sellest oleks võind unistada. Kuueaastasena läks Mary kartmata üle Sliding Rock'i, ma aga olen näind tugevaid mehi säääl värisevat. Ja kui Frank samuti oli kuus aastat vana, suutis ta sukeldudes tuua välja šillingeid kolme sülla sügavusest.

„Minu rahvas Bora-Boral ei armasta paganaid — nad kõik on kristlased. Ja mina ei armasta Bora-Bora kristlasi,“ ütles ta ühel päeval, kui teda sundisid raha väljaandmise otstarbel sõitma Bora-Borasse ühel meie laeval.

Ütlen: ühel meie laeval, ehkki nad olid seekord kõik sääduslikult minu. Mul tuli kaua enne võidelda, kui ta sai mu ärikaaslaseks.

„Ärikaaslased oleme olnud „Petite Jeanne'i“ hukkumisest saadik,“ ütles ta mulle. „Kui see aga on su südame soov, siis saagem ärikaaslašiks säädusegi ees. Ma ei tee palju tööd ja siiski raiskan palju raha. Ma söön, joon ja suitsetan palju — see maksab kõik hulga raha,

tean seda. Ma ei maksa midagi piljar-dimängu eest, sest mängin sinu piljar-dil. Kalastamine on lõbu, mida võib en-dale lubada vaid rikas. Otse uskumatu, mis maksavad nõõrid ja õnged. Ja, on vajaline hakata säädukslikeks ärikaasla-siks. Vajan raha. Lasen siis endale kas-papidajat kontoris anda.“

Nõnda siis valmistati leping ja kir-jutati alla. Aasta pärast olin uuesti sunnitud hädaldama.

„Carley,“ ütlesin mina, „oled vana tige ihnuskael, vilets rott. Mõtles ometi, su kasuosa selle aasta ärist on mitutu-hat dollarit. Kassahoidja andis mulle selle sedeli. See ütleb, et oled saand aas-ta kestes vaid seitsekümmend kaheksa dollarit ja kakskümmend tsenti.“

„Ons mul veel midagi saada?“ küsis ta kartlikult.

„Ja,“ vastasin, „tuhandeid ja tuhan-did dollareid.“

Ta nägu selgis nagu hääd uudist kuuldes. „Hüva,“ ütles ta. „Hoolitse vaid selle eest, et laekur peaks õiget ar-vet. Kui vaja nõuan raha ja siis ei tohi säält puududa ükski tsent.“

„Kui midagi puudub,“ lisas ta vä-hese aja pärast vihasele juure, „tuleb see laekuri palgast arvata maha.“

Ja kogu aja, nagu pärast sain kuul-da, oli tal valmis notaariuse valmistatud testament ameerika konsuli raudkapis, kus teeb mu oma ainsaks pärijaks.

Aga lõpp tuli nagu igale inimlikule asjale. See tuli Saalomonisaaril, kus olime veetnud oma kuumema töö ja pa-lavamä nooruse päevad. Olime säält puhketeekonnal ja osalt ka selleks, et vaadata oma istandusi Floriidasaarel ja uurida pärlipüüdmise võimalusi Mbuli-lahes. Olime siis Sabos, kuhu olime sõitnud ostma haruldusi.

Sabo kubises haikaladest. Villapää-de rumal surnute vetteheitmiskomme oli need veed teind haikalade paradii-siks. Kitsas pärismaalaste paat, kus olin sees nelja värviliselega, läks ümber. Laev oli sada küünart kaugel. Tahtsin säält just hüüda paati, kui üks värvili-ne mees järsku hakkas kisendama. Ta hoidis kõvasti paadist kinni, tõmmati aga mitu korda ühes sellega vee alla.

Siis laskis ta lahti ja kadus. Haikala oli ta neelnud.

Ülejäänd neegrid katsusid ronida paadipõhjale. Vandusin ja kisendasin ja lõin rusikaga lähedalolevat, aga see ei aidand midagi. Metsik hirm oli neist haarnud kinni. Paat oleks vaevalt üht neist kannud. Mitme raskuse all hak-kas ta veerlema ja olime kõik jälle uuesti vees.

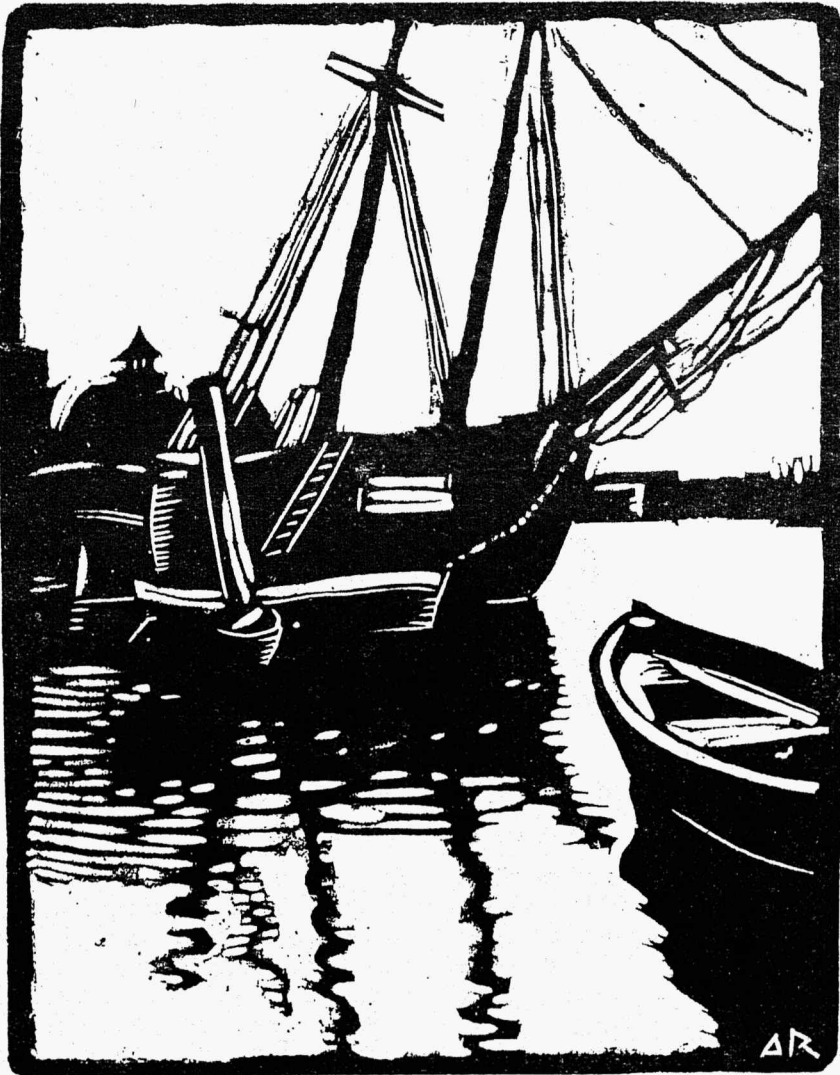
Hakkasin ujuma laeva poole, lootes jõuda paadini enne haikala. Üks neeg-reist tegi sedasama ja ujus otse mu kõrval. Aeg-ajalt pistime näod vette ja vaatasime, kas pole kuski kiskjaid näha. Paadi juure jäänd mehe kisa teatas, et ta oli mõrtsuka hambais. Vaatasin vette ja nägin suure haikala enda kõrval. Ta oli umbes neliteist jal-ga pikk. Nägin kõik. Ta haaris neegri kinni ja kihutas minema, kuna selle pää ja õlad olid vee pääl. Kisa oli südant-lõhestav. Nõnda sõitis ta mitusada jalga edesi, enne kui kadus vee alla.

Ujusin edesi lootuses, et see oli viim-ne haikala. Siis aga nägin veel ühe. Kas ta oli üks neist, kes äsja sõi neegri või oli ta kuski mujal saand hää sööma-aja, seda ma ei tea. Igatahes tal pol-nud säärast ruttu nagu teistel. Nüüd ei saand ma enam ujuda endise kiiru-sega, sest pidin palju aega raiskama ta liikumise vaatlemiseks. Siis tegi ta esimese kallaletungi. Õnneks sain mõ-leva käega kinni ta ninast ja ta ujus eemale, ehkki tõukas mu vee alla. Ta hakkas ringlema mu ümber. Teise korra pääsin sama võttega. Kolmanda-mal korral ta tegi järsu käänaku ja mu käed libisesid ta ninalt. Ta liivapaber-nahk tõmbas mu käevarre küünar-pääst õlani nahast paljaks.

Nüüd oli lugu läbi ja kaotasin iga-suguse lootuse. Laev oli veel kaugel. Lamasin veepinnal ja ootasin uut kal-laletungi, kui nägin enda kõrval pruuni keha. See oli Otoo.

„Uju laevale, härra!“ ütles ta nii rõõmsa häälega, nagu oleks tegemist mõne naljaga. „Tunnen haikalu. Haid on mu vennad.“

Kuulsin käsku ja hakkasin aega-misi ujuma edesi, kuna Otoo jäi minu

A. Roosileht

Sadam

ja haikala vahele. Ta löi selle kallal-
tungid tagasi ja julgustas mind.

Kolmkümmend jalga laevast olin
päris otsas. Suutsin end vaevalt liigu-
tada. Pardalt heideti meile köisi, aga
nad ei ulatund meieni. Kui haikala
märkas, et midagi ei juhtund, sai ta jul-
gemaks. Palju kordi juba oleks ta pea-
aegu saand mu kätte, Otoo aga tuli iga
kord viimsel hetkel vahele. Otoo loo-
mulikult oleks end võind kergesti pääs-
ta, aga ta kaitses mind.

„Ela hästi, Charley! Minu lugu on
lõpul!“ suutsin veel vaevalt ütelda.

Tundsin lõpu olevat ligi, teadsin, et
ligemal hetkel vajun.

Aga Otoo naeris ja ütles:

„Nüüd näitan sulle midagi uut. An-
nan haikalale tubli õpetuse.“

Ta sukeldus mu kõrval, kuna hai
valmistus mulle kallale tungima.

„Rohkem vasemale, vasemale!“ hüü-
dis ta siis.

„Sääl on nöör. Vasemale, härra, va-
semale!“

Muutsin sihti ja sirutasin masinli-
kult käe. Olin vaevalt veel meelemär-

kusel. Kui nõorist kinni sain, kuulsin pardal hüüet. Pöörsin ümber. Otoost polnud enam jälge. Järgmisel hetkel ta tuli jälle pinnale. Mõlemad käed olid liikmeist maha hammustatud, neist purskas verd.

„Otoo,“ hüüdis ta õrnasti. Ja ta pilgus nägin kogu armastuse, mis oli ta hääleski.

Alles nüüd, aastate pärast nimetas ta mind selle nimega.

„Ela hästi, Otoo!“ hüüdis ta.

Siis kadus ta vee alla ja mind tõm-

mati pardale, kus langesin minestanult kapteni käte vahele.

Nõnda suri Otoo, kes kord päästis mu elu, tegi mu inimeseks ja nüüd surres uuesti päästis mu elu. Orkaan tõi meid kokku ja haikala lahutas. Ja selle vahel oli seitseteistkümmend aastat sõprust. Sõprust millist vaevalt on leida maailmas kahe inimese vahel, kelledest üks valge ja teine pruun. Kui jumal oma kõrgest kohast näeb iga varblastki, kes langeb katuselt, siis ei ole Bora-Bora pagan Otoo vähim ta riigis.

E. Salu puulõige.

Hulkur jumala armust.

B. Oldeni järgi M. L.

Viieteistkümnne aastaselt oli ta väike, pehmete huultega ja trotsliku otsaesisega. Ta oli juba olnud kooliõpilane, ajalehemüüja, laevapoiss, vabrikutööline.

Paar laenuraamatukogu oli ta lugend juba läbi, oli joond whiskit ja teenind palju raha. Nüüd hoidis ta seda kokku ülilooli jaoks. Aga kui ema tuli ja ta üles otsis, sest kodus polnud tsentigi raha, andis ta kõik ära ja õppimisest ei saand midagi.

Kuueteistkümnne aastasena ta purjetas „austriiröövli“ laevastikus. Nende ametiks oli politseipaatidest mööda kihutada laastama keeldud austrikohti. Sadamais, kus müüdi austreid, ei läind kunagi ränga joomiseta. Jack London vihkas alkoholi, ehkki seda näiliselt hästi kandis. Meeste seas aga pidi mehe-na jooma.

Oma seitsmeteistkümnendal sünnipäeval 12. jaanuaril 1893 astus ta madrusena kolmemastilisele purjekale

„Sophie Sutherlandile“. Hülgekütiks! Purjekal on meeletult palju tööd. Veel enam aga siis, kui minnakse kalastusretkile või jahikäigule. Siis õpitakse kiirusemagamist, s. o. kunsti kahe tunni kestes enam magada, kui teine kuue jooksul. Elati üle torm ja hirmus lahing Jacki ja rootsi hiiglase Red Johni vahel, mis kindlustas talle austuse ja lugupidamise pardal.

Reis oli aga tore. Polnud ühtki meest laeval, kellel poleks olnud oma nägu ja elulugu. Polnud ühtki surnud päeva. Soolane vesi oli ammu olnud Jacki ala, aga ookeanil puhus ometi teisiti tuul kui Kalifornia saaril. Jack London kasviseks, ehkki jäi väikeseks. Ta sai nii tugevaks, et lootis oma musklite ja terve kapitaliga elada sada aastat kokku hoidmata. Jaapanis võttis ta osa nädalatepikkusest madruste joomingust ja hüppas siis joobnuna vette, et mitu penikoormat kaugel olevale „Sophie Sutherlandile“ ujuda. Mastikorvis, tüüril,

Jack London austriröövlina.

öödes täis kirjeldamatut vaikust hakkas see kõik võtma kindlat kuju ja vormi, mis oli eland üle.

Tee kõrgusse siiski ei käind merd kaudu! Merikoolita ja eksamita oleks tulnud igavesti jääda madruseks. Vanemad olid veendund, et nende poisis peitub teisi võimalusi. Ühel ilusal päeval Jack on jälle vabrikutöeline. Kuidas suur kapital oskab tööliselt võtta kõik ta parema ja elujõu, seda võib igauks lugeda Jacki autobiograafiast „Kuningas Alkohol“, mille ta kirjutas kaheksateistkümme aastat hiljem. Kümme tundi tööd polnud midagi. Ta tuli pärast kuuteistkümne- ja kaheksateistkümnetunnist tööpäeva koju nii väsinuna, et ei jõudnud süüa ega peaaegu magadagi. Ja ainult kümme tsendi tunnis!

Kuni ta tuli teadvusele: ainult vaimu eest maksetakse, mitte keha eest. Ei kunagi enam muskliste orjusetööle!

Sel pooleaastasel galeriorjusetööl istus see väsind kaheksateistkümne aas-

tane poiss kolm ööd tindi ja sulega köögilaua ääres.

Peaaegu titaanliku energiaga kirjutas ta ühele ajakirjale võistlustöö, oma esimese katse „Taifuun Jaapani rannal“. Ainult selle, mis ta oli eland üle sõudjana jahipaadis.

Elamus polnud merimehele midagi erakorralist. Agä noormees kirjutas säärase aususega ja asjalikkusega, lühidalt, kaunistamata, et ta tööd — see on vaid juhus — mitte ainult auhinna ei kroonitud, vaid et seda praegugi veel iga merimees võib vaimustusega lugeda.

See tõi talle kakkümmendviis dollarit.

Tänapäeval teab iga inimene, mis teeb raudteehulkur Ameerikas. Ta peidab enda tühja pakivagunisse või klammerdub Pullmanni-vaguni puhvrite külge. Mõnikord ripub ta põrandaaluses võrestikus, mõnikord kleepub katuse külge. Nõnda läheb tee San-Franciscost New-Yorki, Kaanadast Meksikosse. Ikka käteI ja jalgadega elust kinni hoides, igal pöörangul hädaohus, alati politsei poolt tagaaetuna ja otsituna, põrgupalavuses ja külmas, päeva ja öösi. Peab neelma kilomeetreid, sest kui ta Chikagos ei leidnud oma õnne, võib ta leida selle mormoonide juures, kui politsei Cincinnatis tabab ta kerjamiselt, siis võib Ohios loota paar vaba päeva. Seda kõik teatakse, kuis see sõitmine saab spordiks, elukutseks, kireks. Hulkur kerjab, et saaks sõita, sõidab, et saaks kerjata.

Samuti Jack London, kes põgenes vabrikutööst ja kaheksateistkümnenaastasena sai hulkuriks. Väike musklikimp kuuskümmend kilo raske, säärase kõhuga, mis seedis roostetand saapanaelu ja pidas vastu pikki näljapäevi.

Aastase hulkumise kestes õppis ta tundma Ühisriike, inimeste kaastundmust ja julmust, sääduse halastamatust, külma, kuuma, arestimaju ja vangikoda.

Üheksateistkümnenaastasena tuli ta oma matkadelt tagasi. Ta võis lugeda ja kirjutada, oli palju näind maailma ja küllalt legend selleks, et teada, et midagi ei tea.

Jack London Aljaskas.

„Hulkuriks jumala armust“ nime-tati teda ta matkadel. Nüüd aga tulid teissugused matkad, kui nood raudteel. Nüüd kannustas teda igatsus vaimu-maailma kaugustesse.

Londoni reisimälg muutus teadmiste-näljaks. Ta sundis end käima koolis ja raamatukogus. On uskumatu, kui-das see mees töötas end läbi teaduse eeskodadest, kiskus teadmisi, et teha küpsuseksami. Kuna ta kahe käega pidi teenima omale eluvõimalusi, võitles ta kahe aastaga läbi reaalkooli kursuse.

Kolm aastat hiljem oli ta juba tun-tum ameerika kirjanik, juhtiv jõud San-Francisco üliõpilaskonnas, pidas kõne-sid, organiseeris sotsialistliku üliõpilas-klubi. Selle vahel aga veel pikk tee-kond Aljaskasse, kus 1897 leiti rikkad kullalademed.

„Käik“ Klõndaiki oli kestnud ainult mõne kuu, tõi hädasid ja vaeva, aga su-gugi mitte kulda. Selle eest aga uue

õhkkonna. Ka seda põhjamaist kulla-kaevajate maailma, indiaanlastega, põt-radega, huntidega, kelgukoertega, iga-veise lumega ja valgete öödega ei tunnud keegi enne.

Selle elamustekapitaliga algas kahe-kümnekahe-aastane üliõpilane kirja-nikutee: sadamaelu, rannasõit Kalifor-nias, hülgejaht purjelaeval, hulkurielu Ühisriiges, kullateekond Aljaskasse.

Selle juure loomulikult geniaalne and, lühidalt, karmilt, tabavalt kuju-tada.

Ja virkus! See kiireltmagamise kunst, aja säästumine, teiseks loomu-seks saand pingutus, mis igalt tunnil võttis kõik võimaliku!

Sada rida päevas. See oli ta pro-gramm, kui ta algas oma kirjanikuelu. Ja ainult kaheksateistkümne aastat oli tal teotsemiseks. Selle kõrval õpin-gud, loengud, korrektuurid, sotsialistlik

Jack London ehitab omale jahti.

propaganda, kirjavahetus. Üle kolme tunni ei jäänd selleks sajakaks reaks.

Arvame: kaheksateist aastat korda kolmsadakuuskümmend viis päeva korra sada rida ja siis saab peaaegu Jack Londoni kirjutatud ridade arvu.

Viisteistkümmend köidet on ilmud, kolm ootavad järjekorda. Romaanid, novellid, skitsid, — kõik peenelt lihvitud, mis näitavad töötégija alatõusvat oskust.

Kokkuvõetuna on sellest töölisest kasvand Ameerika vaimumehe elu mitmetigi sarnane euroopa kirjanikkude omale. Peagi saab ta õhkkonnaks ajalehed, uus kirjandus, kriitika, reahonorar, kirjastamislepingud, nagu poleks ta kunagi sõitnud puhvreil või kuuland tormiulumist masti all. Ka varajane ja õnnetu abielu ei puudu ajal, kus veel muresid palju; teine abielu, igavene närvilise vaimutöömehe korterivahetamine, igatsus oma maalapi järgi.

Kirjanik oli valmis, hulkur jumala armust aga polnud veel surnud. Telegramm New-Yorgist: „Kunas võite olla valmis sõitma vaatlema kodusõda Meksikos?“ Ja vastus: „Homme valmis.“ Ja selle juures märkus päevaraamatuse: „Veel puudub viisteisttuhat sõna mu romaanis, aga äri sunnib.“

1904. a. sõitis Jack London kolmekümneaastasena sõjakirjasaatjana Mandžuuriasse, elas ühe kindrali staabis, omas maja, teenri, hobused ja ei saand sõjast enam näha, kui kõik ameerika või euroopa sõjakirjasaatjad. See oli liig. Väsinuna tuli ta tagasi ja häbenes saadetud kirjutusi: ta harjumuseks polnud kirjutada asjust, mida polnud näind, kus ei saand panna käsi külge.

Maavärisemine, mis hävitas 1906. a. San-Francisco, tabas Jack Londoni Oaklandis. Ka tema varandusest hukkus palju; ümberringi keerles möll ja kabuhirm. Aga tähtsamaks osutusid talle siiski kakstuhat viissada sõna, mis üks ajaleht talt nõudis, veerand dollarit sõna. See oli ta rekordtasu. Kuld voolas igalt poolt.

Ta otsustab sõita ümber maailma oma jahil. Dikteerib oma ajakirjale ette tingimused, millistega ta nõus saatma reisi kirju. Kolmtuhat dollarit laeva ehitamiseks! Kui see summa suurendataks kolmekordseks, annaks ta oma laevale ajakirja nime. Aga jäi kolmtuhat ja London paiskas kirjastajale näkku: „Põrgu võtku, igatüks arvab, et teie ehitate mulle laeva, kannate kõik kulud ja maksate mulle vürstliku honorari...“

Esimesele jahile järgnes teine 1910. aastal, toredam ja mugavam. Ta naine Charmian oli talle reisi- ja eluseltsiliseks. Nad nägid Honolulu randa, Lõunamerd, Austraaliat ja Meksiko metsikut maad oma laevapardalt. Alati oli laevaperemees ise oma laeva kapten, juht ja arst. Alati kirjutab ta oma sada rida päevas. Igas sadamas võttis ta vastu võõraid. „Miks on alati teil kaks-teist inimest lauas?“ küsiti kord temalt. „Sellepärast, et laud ei mahuta enam,“ vastas Jack London.

Kas oleks see elu nii vara lõpnud, kui ta noorena poleks õppinud alkoholi orjaks?

Oma neljakümneenda eluaasta lõpuks oli Jack London mõisaomanik Kalifornias, istutas kümneid-tuhandeid eukaliptusepuid, omas ilusad hobused, koerad, jahi. Teadis, et igal pool, kus kõneldakse inglise keelt, armastatakse ja tuntakse tema nime. Ajalehed kiskusid üksteise võidu ta käest igapäevased sada rida. Aljaska ja Austraalia vahel polnud ühtki noort kirjanikku, kes poleks tahtnud meistri otsust oma tööst teada.

Kõigest sellest hoolimata läks ta aga lõpule vastu, ta vägev teraskeha kukkus kokku mõne päevaga. Pärast paaripäevast meelemärkuseta olekut jäid seisma süda ja pää. Seda tuleb lugeda ta „Kuningas Alkoholist“.

Neljakümneaastasena ta oli rännand enda surnuks.

Kaks aasa.

H. Sienkiewiczzi hindu legend. Eesti keele **Bernhard Linde**.

Oli kaks maa-ala, kaks määratumat aasa, mida lahutas selge jõgi.

Ühel kohal moodustasid kaldad õrna kallaku, sünnitades madala läbikäigu, mis näis väikesena järvena rahulikkude, läbipaistvate vetega.

Kullavärvilisel põhjal, mis helkis läbi taevasiniste vete, kerkisid lootoste varred, mille õied õilmitsesid roosadena ning valgetena vaiksel veepinnal; vikeraarevärvilised kiilid ning liblikad keerlesid õite ümber, ning ülal kallaste palmipuudes ning veelgi kõrgemal, päikesekiirte õhkkonnas siristasid linnud oma laulu, mille helin sarnanes väikeste hõbekellukeste löögikestele.

Säärane oli läbikäigu koht, mis lahutas kaks maa-ala.

Esimese maa-ala nimi oli Elu aas, teise — Surma aas.

Niihästi esimene kui teine oli ülima ning Kõikvõimsa Brahma töö. Ta oli usaldand hääle Vishnule Elu maa, ning targale Sivale Surma maa. Ta oli ütelnud neile:

„Valitsege neid maid oma tahtmist mööda.“

Siis hakkas Elu keema maal, mis oles Vishnust. Päike tõsis ning loojenes, sünnitades päeva ning öö; määratunud mered paisusid ning kahanesid; taeval ilmusid vihmatiined pilved, maa kattus metsadega... Kihisesid inimeste ning loomade hulgad, ning et kõik need olevused võiksid paljuneda, lõi hää jumal Armastuse, keda ta käskis olla ühtlasi **Õnn**.

Ja siis kutsus Brahma enese palge ette Vishnu ja ütles temale:

„Sa ei suudaks enam midagi eeskujulisemat teostada maa pääl, ja kuna ma juba hoolitsesin taeva loomise eest, puhka nüüd, ning need olevused, keda sa nimetasid „inimesteks“, jatkaku nüüd oma elulõnga kudumist ilma meie abita.“

Vishnu kuulas Brahma käsku. Sest ajast pääle pidid inimesed ise tegutsema ning mõtlema. Hääd mõtted lahenevad rõõmudeks, halvad kurbusteks; imestades märkasid nad, et elu ei ole katkestamatu mõnulemine, vaid et ta

lõnga, millest kõneles Brahma, kudusid kaks kujudat, kelledest ühel oli huultel naeratus ja teisel pisarad silmis.

Nad läksid Vishnu trooni ette ja kaebasid:

„Issand, elu on raske kannatada kurbuses.“

Ta vastas: „Toetagu teid armastus.“

Selle järel nad lahkusid rahustatult. Ning tõesti, armastus lahutas mured: selle õnne hinnal, mis ta andis, näisid need tühistena.

Ent armastus on ka suur Elu looja; nii avar kui oligi Vishnu maa-ala, peagi ei annud neile inimhulkadele metsad enam küllalt marju, mesilased kaljudes küllalt magusat, ega puud küllalt vilja.

Siis tulid mõistlikumad mõttele üles kaevada metsad, harida põllud, külvata rukist ning koguda külvi.

Nõnda sündis Töö.

Peagi pidid kõik painuma selle alla ning viimne muutus mitte üksinda elutingimuseks, vaid eluks endaks.

Ent Töö sisaldab Vaeva ja Vaev sisaldab Väsimuse.

Ning uuesti piiras hulk Vishnu trooni.

„Issand, kurtis ta, sirutades käsi tema poole, meie kehad on nõrgenend vaevast; väsimus on end laotanud meie kontidesse ja tahaksime puhata; ent eluolu sunnib meid töötama vahetpidamatult.“

Vishnu vastas: „Suur Brahma ei ole luband mind arendada elu suuremal määral, aga võin luua midagi, mis katkestaks selle ning järelikult annaks puhkuse.“

Ja ta lõi Une.

Inimesed võtsid vastu rõõmuga selle uue kingituse ja peagi hindasid nad seda kui tähtsaimat jumalate annet. Une ajal vaibusid mured ja pettumused; une kestes elustus uuesti nõrgenend jõud; nagu hää ema kuivatas uni kurbuse pisarad ning hõljutas magajate pääd unustuse vaikeses udus.

Inimolevused kiitsid üpris und, üteldes:

W. Klemm

Suvel

„Ole õnnistatud, sest sa oled parem kui elu valveseisukorras.“

Nad heitsid talle ette ainult üht: et see ei kestnud igavesti, et unele järgnes ärkamine. Ja ärgates pidi asuma uuesti tööle, uutele muredele, uutele väsimustele.

See mõte hakkas neid kurvastama niivõrd, et nad kolmandat korda läksid Vishnu juure.

„Issand, sa oled annud meile ära-rääkimatult kalli kingituse, ent see ei ole täiuslik. Tee nii, et uni oleks igavene.“

Vishnu kortsutas jumalikke kulme,

pahandatud nii paljust tülitamisest ja vastas:

„Ma ei või. Kuid minge jõe ülemineku kohale ja teisel kaldal leiate, mis otsite.“

Jumalusele sõnakuulelikult pööris rahvahulk kohe väiksele järvele, uurides kaugelt vastasolevat kallast. Teisel pool vaikist ning selget veevälja laiutus Siva maa, Surma aas. Sääli ei tõusnud ega loojenend päikene, ei olnud sääli päeva ega ööd; kuid kogu ruumi küllastas ühtlaselt õhuline selgus. Ükski asi ei heitnud sinna varju: see valgus läbistas kõik, ta näis moodustavat asjade päris-

olluse. Maastik ei olnud kõrveline: kuni simapiirini elustasid seda orud ning künkad, mida rõõmsalt kaunistasid ilusad puhmad, mille ümber väänlesid väätkasvud; efeu ning viinapuude palmikud katsid kaljusid. Ent kaljud ise ja puude tüved ning taimede peened varred olid peaaegu läbipaistvad, näisid koosnevat tihendatud valgusest. Efeu lehtedel olid hommikukoidiku roosilised varjundid ja kõik oli kummaline, pehmendatud vaikesest rahust, mis oli tundmatu Elu aasal; see läbipaistev loodus puhkas säravas melankoolias, õnnelikus unes, unes, millest inimene iialgi ei külastu. Puhtas õhus ei olnud kõige vähematki puhangut, ükski lill ei liikund, lehed ei värisend.

Rahvahulk, kes oli tulnud kaldale sõnade kääras, vaikus, nähes seda liikumatut ruumi liilialisis varjundeis. Vaevalt sosistati:

„Milline vaikus on säääl! Kuidas kõik puhkab valguses!“

„Ja, säääl on puhkus, säääl on igavene uni...“

Ja mõned väsinud ütlesid lõpeks:

„Läheme otsima igavest und...“

Nad astusid vette. Vikerkaariline veeväli avas end kohe nende ees, nagu kergendades läbikäiku. Need, kes jäid kaldale, tundsid korraga kurbust sellest lahutusest ning tahtsid neid hüüda tagasi; end ükski üleminejaist ei pöörnud pääd ja nad jätkasid oma käiku kergel, kindlal sammul, nähtavasti enam ja enam kütkestatud kummalise maastiku võlust.

Rahvahulk, kes vaatles neid Elu kaldalt, nägi, et nende kehad, sel määral kuidas nad kaugenesid, muutusid valguslikkudeks, läbipaistvateks, enam ja enam kergeks, enam ja enam säravaks ning õhuliseks, nagu sulaksid nad üldises valguses, mis täitis Surma aasa.

Jõudes teisele kaldale, heitsid nad pikali ning andusid puhkusele keset lilli, puude all või kaljude läheduses. Nende silmad olid suletud; ent nende nägudelt ei hoovand ükski kõigutama-

tu rahu, vaid ka säärane õnn, mida Elu aasal ei annud isegi armastus.

Seda nähes esimesele kaldale jäänud inimesed ütlesid enesele:

„Siva maa on parem ning hellem.“

Ja ikka enam läks neid teisele kaldale. See oli vanakeste ja täies jõus inimeste siht; sinna tõttasid mehed oma naistega, emad juhtides käekõrval üsna väikesi lapsukesi, noormehed ning neitsid; sellesse kitsasse läbikäiku tungisid tuhanded ning miljonid isikud, nii väga, et Elu aas tühjenes peaaegu täieliselt.

Vishnu, kelle ülesandeks oli säilitada Elu, ehmatas nõuandest, mis ta ise oli soovitud viha hetkel; ahastades pööris ta ülima Brahma poole.

„Looja,“ ütles ta, „tule appi Elule! Sa oled teind Surma paiga nii ilusaks, nii õnnelikuks, nii säravaks, et kõik lahkuvad minu kuningriigist.“

„Kas keegi ei ole jäänud sinna?“ küsis Brahma.

„Siiski, Issand, üks noormees ja noor neiu, kes üksteist meeletumalt armastades eelistavad loobuda igavesest rahust, kui sulgeda oma silmad ja mitte enam vaadelda teineteist.“

„Mida soovid sa?“

„Tee Surma maa vähem veetlevaks ja vähem õnnelikuks, muidu jätab minu ka need kaks, niipea kui on möödunud nende armastuse kevad.“

Brahma mõtiskeles hetke ja ütles:

„Ei, ma ei puutu Siva maa ilu ega õnne. Inimesed lähevad veelgi teisele kaldale, ent nad ei lähe sinna enam rõõmkergelt. Nõnda oleks päästetud elu.“

Olles ütelnud selle, kodus ta paksu läbipaistmatu loori pimedusest; siis lõi ta kaks hirmsat ebardit, millest ühe nimi oli Valu ja teise nimi Koledus, ning käskis neid hoida läbikäigu ees selle väljalaotatud loori.

Ja sest ajast pääle uhkab uuesti elu Vishnu aasal, sest kuigi Surma aas on jäänud sama valgusrikkaks, sama rahulikuks, sama õnnelikuks kui ennegi, kardavad inimesed pääsu sinna.

Lugu soldatist.

Leedu muinasiutt. Eesti keele Joosep.

Oli kord üks mõisnik, sel oli poeg ja see oli soldat. Poeg saatis vanemaile kirja, et ta olevat saand kindraliks. Palus oma isa end tervitama. Isa tuli ja nägi, et poeg oli lihtne soldat.

Pettusest sai isa väga vihaseks ja ütles: „Tuled kord paljajalu koju.“

Nagu isa ütelnud, nii sündiski. Aga kuulake enne, mis sai vahepeäl. Poeg sai viimaks tõesti suureks kindraliks ja võttis naiseks rikka ja targa neiu. Ta palus isa uuesti endale külla. See aga ei uskund enam poja juttu ja ei tulnud. Et poega, ta nimi oli Upeikas, väga vaevavas koduigatsus, otsustas ta ise sõita koju ja paluda vanemait andeks.

Kindralina tal oli palju teenijaid. Vaevalt lausus ta oma soovi, kui kõik juba oli reisiks valmis. Üks puhastas saapad, teine säadis korda vankri, kolmas rakendas hobused jne. Kindraliproua ütles Upeikasele: „Kui sa ei tule tagasi, kus leian siis su kodu?“ — „Panen teele tahvlid üles ja kirjutatan pääle, et siit sõitis mööda kindral Upeikas,“ vastas mees.

Tee ääres elas nõid, kes tundis ja teadis igasuguseid kunsttükke. Igakord, kui keegi sõitis mööda, laskis ta tulla säärase tormi, et teekäija pidi astuma tema juure sisse. Igauks, kes tuli tuppa, pidi temaga mängima kaarte. Laua taga nõial oli oma tool, millel istudes ta võitis igauht. Kaotaja saatis ta särgi-vael uksest välja.

Nõnda läks lugu ka Upeikaselgi. Ta sõitis omni juure. Tõusis torm ja sundis ta astuma sisse. Nõid tegi nõnda nagu iga kord: „Tule kaarte mängima,“ ütles ta. Upeikas ei aimand midagi nõia kurjast nõust ja istus laua taha. Suurena härrana oli ta harjund mängima kaarte. Nõid istus kohe oma kohale ja pani viierublalise lauale. Upeikas ei jäänd maha ja pani ka viierublalise lauale. Nõnda Upeikas mängis nõiale kõik maha — esiteks raha, siis hobused, vankri ja viimaks saapadki jalast. Isa ennustus oli läind täide: poeg pidi paljajalu tulema koju.

Koju jõudes ta häbenes vanemaile

ütelda, et ta on nende poeg Upeikas. Ta hakkas mõisas kitsekarjaseks, talle anti viiskümmend kitse karjatada.

Kitsed õpetas Upeikas välja nagu soldatid. Kui ta neile kõuehäälega karjus: „Joondu!“ siis astusid kitsed sirgesse ritta ja seisid liikumatult, habemed püsti. Ja kui ta siis uuesti kärgatas: „Sammu, marš!“ — siis astusid kõik kitsed nagu soldatid.

Kindraliproua ootas asjatumatult mehe kojutulekut. Viimaks sõitis ta sama teed mööda meest otsima. Oli kerge minna, sest teel seisid sildid: „Siit läks kindral Upeikas“.

Ka tema jõudis nõia hurtsikuni ja sattus tormi kätte. Nõid sundis ta endaga mängima kaarte. Naine märkas kohe, et nõid aiva võitis ja tema kaotas. Kui siis nõiamoor läks hetkeks välja, vahetas ta kiiresti toolid. Edesi mängides võitis ta nõialt tagasi kõik kaotatu ja pääle selle veel kõik selle, mis oli kaotand Upeikas. Kui ta läks edesi, leidis ta aialt kirja: „Kindral Upeikas läks siit jala edesi.“

Nõnda jõudis ta mehe kodupaika ja palus öömaja. Ta ei lausund mehe vanemaile midagi sellest, kes ta on, ka Upeikasest ei küsind ta midagi. Vanemad täitsid ta palve hää meelega ja andsid öömaja. Kui nad õhtul jõid teed, kõneles peremees võõrale, et neil olevat niisugune vahva kitsekarjus, kes õpetand kõik kitsed vene moodi sõduritena marssima.

Teisel hommikul nägi naine aknast, kuidas karjus õpetas kitsi. Upeikas ajas kitsed laudast välja, plaksutas piitsa ja karjus: „Joondu!“ Kitsed asusid kõik sõduritena ritta. Siis vibutas ta uuesti piitsa ja hüüdis: Marš edesi!“ Ja nõnda ta nendega läkski. Naine aga avas akna ja küsis: „Upeikas, kas on parem olla sõduritekindral või kitsekindral?“

Upeikas ehmatas ja häbenes, naine aga tõi ta vanemate juure ja lepitas nad. Sest ajast Upeikas jättis kitsekarjatamise maha.

Isa korraldas suure peo ja oli poja

tagasipääsmisest rõõmus. Ta ei olnud lootnud teda enam näha. Kutsuti hulk külalisi ja minagi olin säääl.

Sõin ja jõin koos kõikide teiste võõrastega, sest olin kokk. Kui hakkasin minema koju, kinkis mulle peoperemees õlgvankri, vahahobuse, võikübara, paberülkonna ja klaassaapad. Läbi linna minnes tuli mulle vastu juudi kitsekari

ja sõi mu vankri. Siis ronisin hobusele ja tahtsin ratsutada, see aga sulas mu kuumusest. Siis tuli vihm, leotas mu ülukonna ja mul hakkas külm. Läksin kõrtsi end soojendama. Kübar sulas siin ja mulle ei jäänd midagi pääle saabaste. Kui siis läksin üle raudsilla, murdusid needki. Põinud mul enne midagi, ega pole praegugi.

MEHE SURM

ED-TASA EMAJÖE LEGEND

SIRS, KÄSI, ARM, HAAVUS — see kõik oli unnenend.

Vene sõjasalgad käisid hävitades mööda maad ja otsisid saaki. Nad olid kui teravinalised hurdad, kes „pardiaajatena“ läbistasid kõik metsad ja sood, et leida viimased pelgupääsnud. Ja kus ial tabati keegi, see surmati valusamais piinus. Tapmine oli muutund lõbuks. Taheti hävitada kõik, et ei oleks Raudpääl!) vastupanu võimalusi.

Sügavamais sois ja kaugemais metsakol-gastes hiilised peljurid²⁾ üksikutena, otsekui metsloomad metsapõues. Ei usaldatud enam teist inimest ja peideti end ehmunult puude taha, kui märgati teise inimese varju või kuuldi kaugusest kõnehäält.

Hävitatud ja rusudes olid kõik hooned. Ainult ahervared ja poolikud korstnajupid või kurvalt kiikuvad kaevuvinnad tähistasid veel kohti, kus kord olid eland inimesed.

Talveks pidid peljurid püüma endile püsivama paiga, kus oleks võimalik veeta pikki ja karekülmi talveõid. Selleks valiti siis suuremad sood või põlismetsad. Juhtus koht õnnelik, siis püstiti sääil suvitigi.

* *

Üks niisuguseist peljureist oli leidnud endale ühes naisega varjupaiga Võrtsjärve põhjakaldal, paremal pool Emajõe suures soos. Siia oli ta põgenend Põltsamaa poolt sõja algul. Vaatamata, et Emajõe mööda pardi-ajajate päätee käis, oli ta siiski võinud siin elada juba mitu aastat. Seda võimaldas õnnelikult valitud koht. Kuna ümberringi asusid suured sood, siis oli koht üsna kõrvaline. Isegi põldu oli ta harind oma tarbeks kahel kõrgel leetseljaku,³⁾ mis vaatamata liivasele pinnale siiski andis saaki. Kaugemale, paremale maale, Verevi küla mahajäetud põl-

1) Kaarel XII, Rootsi kuningas. Peeter I vastane Põhja sõjas.

2) Põgenejad.

3) Kännivaod on praeguseni püsind n. n. Suurel- ja Väikesel Mäitül.

Aug. Peerna linoollõiked.

dudele ei usaldand ta siiski minna, kuhu võis eksida kergelt pardi ajaja jalga.

Elamiseks endale, naisele ja ainuke sele loomale — hobusele — oli ta ehitanud keset paksemat tihnikut väikese hoone.

* *

Oli kevadine hommik. Sinetavast selgusest saatis päike omad kiired alla rohetuvasse ilma. Selline soojus meelitas avama viimased seni kinni pungad. Puhkedes paiskasid need õhku oma vaigused lõhnad, mida haaris kerge järvetuul ja kandis kaasa endaga Oli vaikne. Vaid eemalt kaugusest kostis tedre kudrutamine, mis vaikis ka päikese kerkides. Isegi kastetilgad, hommikul helkiva, kadusid otse- kui häbenedes oma ilu.

Järve äärest tõusis lendu üksik vares. Hommikul oli ta laskund päälle pikemat teekonda vee ääre ja lendas nüüd sõnnuna edesi. Üle luha lendas ta hoogselt, jõudes aga sooräba kohale, hakkas ta tegema lennul aegajalt t're. See oli juba harjumus, sest viimasel ajal leitud korjused olid ikka metsa põues.

Korraga tõusis ta tugevate tiivalõõkidega kõrgemale. Ei puudund palju, et ta oleks hakand kraaksuma. Ime oli tema silmade ees, — ime, mis teda kohutas. All legendikul, kesk sooräba kündis mees. Tõesti, silmad ei petnud, all oli mees hobusega ja kündis! Vana vares oli eland viimased aastad ainult raibetest ja korjustest, oli näind ainult tapmisi ja hävitust, unustades ajad, mil ta adra taga sammudes otsis endale toitu. Ta oli unustand need lõhnad ja maitsed, mida peidab endas värske, küntud muld. Nähes nüüd kõrgelt, kuidas muld murenedes adra taga mustendama löi, tulid need sala säilinutena esile niisuguse hooga, et uimastasid ja kui sidusid tiivalõõke. Siis aga toibudes laskus ta tiirel-des alla ja asus kui suuremas näljas värskele vaole.

Mees kündis. Juba viendat kevadet lõhestas ta palu liivakat pinda. Algul oli teind seda hirmuga õösel, ikka ümber vahtides, kuulatades, käes nuga, et õigel ajal läbi lõigata põgenemiseks hobuse roomad. Ja külvamisel oli kahju viljast, mida heitis oma käest, kas saab seda veel lõigata!? Ja poolvalminult oli kannud vilja õöseti rappa, et aga saaks kätte oma.

Aegajalt oli muutund julgemaks. Nähtavasti oli koht tõesti kõrvaline, ja selle aja jooksul, mis ta viibind siin, polnud näind ta

ainustki võrast neil mail. Küll oli ta jõe ääres kõrges roos seistes mitu korda jälginud julmi pardi-ajajate paate üles või alla sõitmas.

Käesoleval kevadel kavatses mees juba enam künda; selleks oli asund adraga suurema kõrgustiku kallale. Nähes nägemata allalaskund varest sammumas omal vaol, muutus mehe meel järsku rõõsamaks. Kindlamalt kui enne hoidsid käed krobelist adrapuud ja seljahoid läks märksa sirgemaks. Ei nagu olnudki enam seda varjamise ja hiilivuse tunnet kehas. Isegi hobusele üteldud „Nõõ“ sündis juba täiel häälel.

Päike kerkis ja palavamaks läksid ta kiired. Juba ilmusid üksikud higitilgad mehe näole. Neid pühkis pööretel käsi viibetega, kuna silm saatis sahal murenevat vagu. Ja ikka enam suurenes mustav mullapind.

Alles siis, kui künniäär jõudis üksiku männini, tegi mees peatuse, et lasta hobust hinge tõmmata. Isegi istus mättale ja süvenes varese vaatlemisele, kes kergelt kõndis üle küntud palu.

Äkki tundis mees omas südames tumedat valu. Oleks kui lämbumas olnud ja õhku vähe. Mingi hirm pesitses sala hinge. Ta ei julgend end liigutada, tundus kui viibiks keegi ta selja taga. Tunne suurenes ja mees pidas oma hingetõmbeid, mis näisid talle liig valjuna. Äkki puristas hobune. Sellest kohutatud hüppas ta üles ja käänas end kiirelt ümber, — ei olnud kedagi! Kuid alt luhalt kostis kiivitajate kisa.¹⁾

See näitas, et inimesed liikel olid. Ruttu rakendas ta hobuse lahti, viis adra seljas sohu ja talutas siis hobuse kaugemale põõsaste vahele sööma. Siis seisatas ja kuulatas ta kaua aega luuravalt. Kuid asjata, ei olnud enam näha ega kuulda midagi kahtlast. Rahustunult istus ta mättale, et puhata.

Päike oli jõudnud juba poole lõunasse.

Vahepääl oli vares kainenend ja pettunult tõusnud lendu. Ei maksnud end tõesti vaevali liiva seest putukate otsimisega, kui suuremaidki saake ootamas ees.

Hellitavalt libises mehe pilk üle värskelt

küntud mulla. Lahja oli ta, aga kobe. Juhtuks aga suvi õnnestuv, poleks pöuda — võiks üle elada julgelt talve. Suudaks ainult kaitsev räba hoida põllulappi võraste sammude eest.

Siis aga sirutas end ringutades üles: tundus näpistust kõhusopis. Hommikul oli maitsunud pala linnupettekks ja nüüd nõudis kõht oma õigust. Ringutades käänis ta end kodupoole ja jäi seisma tulbana... Paks suitsupilv tõusis tiireldes taevapoole kohal, kus asus ta kodu. Ei olnud kahtlust, ta elukoht oli hävingus!...

Kahe-kolme hüppega oli ta rohtunäriva hobuse kõrval, kargas sellele kaksiti selga ja kihutas umbnelja kodu poole. Tüminat lõikasid hobuse rautamata kabjad liivasesse pinda sügavaid jälgi, mille kohal keerles veel kaua peen liivatolm.

Paari hetkega oli ta räba ääres... ja juba selgitasidki silmad suitsupilve ja lustilikke tuleleeki. Kuid... tule ümber askeldas kümmekond inimest. „Pardi-ajajad!“ käis mõte välguna läbi ta ärritatud aju. Siis aga andis ta hobusele karjatades tugeva hoobi ja tuiskas edesi.

Tule ümber askeldavad metsiku välimusega mehed olid kuulnud karjatust ja päid pöördes silmand liginevat ratsameest. Sagades jooksid nad läbisegi, otsides relvi, mida riisumistõel endast olid heitnud. Kuid enne veel, kui kõik suutsid saavutada neid, oli mees kohal. Täiel sõiduhool haaris ta õueaiast niisuguse jõuga teiba, et aid raginal ümber lendas, ja keerutas seda metsikult oma pääl kohal. See oli hirmus relv, seda märkasid ka riisujad.

Ehmunult jooksid nad laiali. Kaks aeglasemat neist, kes ei pääsnud paku õigel ajal, lamasisid juba hetke järel purustatud päädega maas.

1) Kiivitajaid ja karjalinde vihkavad nende äraandliku kisa pärast veel tänapäevgi vanemad inimesed. Mäletan oma vanaisa sõnu: „On halvad linnud. Nende kisa pärast on hukkund palju hingi!“

See ärritas teisi. Hiilides hakkasid nad ringis liginema, teravalt jälgides iga mehe liigutust, et hoiduda ähvardava teiba eest. Ring kiskus end koomale. Küll langes veel üks tabatuna teibahoo- bisti, kuid järele- jäänd jätkasid jah- ti ja tormasid siis korraga kõigest küljst mehe kal- lale. Toorelt tiriti ta kümnel käel metsiku kisaga ho- buselt ja taheti heita põlevasse on- ni. Siis aga segas üks neist vahele, arvatavasti juht, seletas midagi vöö- rail sõnul ja mees seoti köidikuisse ja heideti vähe eema- le pöösasse.

Köidikute ihhu lõikudes käänis end mees, püüdes vabastada käsi. Kuid olid asjata pingutused, ei suutnud vabastada end. Tuli alis- tuda. Pidi leppima seisukorra ja saatusega.

Onn aga leekis. Praginal ja kärisesed lõõmasid männipuust seinad, mille kohalt oli juba sisse langenud katus. Sünge sambana tõusis mustjas-vaigune suits üles helesinisesse õhku, kus, haarduna keskpäevsest tasasest tuu- lest, kandus eemale sohu. Sääli mähkis ta endasse kidurad männid ja madalad maarja- kased.

Ümber onni askeldasid üksluiselt võõrad, nagu poleks olnudki kokkupõrget mõni hetk tagasi. Isegi langend seltsilised olid jäetud sinna, kus neid tabas mehe metsik relv. Nähtavasti olid nad väsind ja nälginud, mida tõendas moonakottide avamine ja lebamahelit eemale leegist.

Avasilmil jälgis mees algul võõraste liigutusi. Siis kiindus silm hüplevatele leekidele, mis kiirelt hävitasid tema vaevaga varjatud kodu. Kõik hävines. Ainult veepang oli säilind kesk õue, millest praegu üks võõras lõi suurel sõõmul; veepang, millele ta naine alles eile oli keerutand pajuniinest une san- ga.

Seda silmates tuli äkki meele nai- ne. Kus oli ta? Oli ta suutnud põgeneda võõraste kütisist? Teda ei olnud kuskil näha. Oleks ta tabatud, siis oleks ta samuti siin kui tema, olgu elavalt — või surnult. Mehe hinge tekkis lootus. Kindlasti oli ta suut- nud põgeneda. Kuuldes kiivitajate kisa, pidi märkama ta ohtu ja suutma põgeneda varjavesse metsa. Röömsamaks sai mees. Olgugi, et oli ise võõraste võimuses, oli ometi vaba ta naine! Ja isegi ehk võis vaba- neda jälle, sest hu-

kata ei tahtetud teda veel mitte, muidu oleks sündind see äsja.

Paari tunni pärast tõusid võõrad ja asusid teele. Üks neist, vähe maakeelt mõistev, nõudis mehelt, et see juhiks neid Ubesohu ¹⁾. Mees mõistis, et oli jätudki talle selleks elu. Kõidikuis, nagu oli, laoti talle selga mitmesuguseid asju, mida pidi kandma veoloomana. Tuli alistuda.

Nii alustati matka. Viimase pilgu saatis mees suitsvale ahervarele. Näeb ta veel seda väikest kõrgendikku kesk sooräba?...

Kuid juba kisti teda kõidikuist ja tooreste sõimuhüüete saatel tabasid teda paar odavarre hoop. Nõtkuvail sammel asus ta juhtima salka.

Oleks keegi nüüd vaadand tagasi, oleks ta kindlasti märgand kaht hirmund silma, kes hiilivalt jälgisid salka põõsastest tema matkal. See oli õnnetu naine meeleheitel oma mehe ja kaitsja jälil, poolsegane hirmust ja ahastades nuuksuv. Mis saaks küll temast, kui hukub ta mees?...

Õnnelikult oli ta pääsnud õigel ajal pardi-ajajate küüsis, oli metsast jälginud kurbmängu ja jatkas seda veelgi.

Nii jatkus matk. Ees salkkond võõraid üksluiselt sammudes oma kõidikuis ja koormatud teejuhi jälil ja nende taga silmnäol põõsaste peidus hiilides hirmund naine.

Päike oli vajumas õhtusse. Tema väsind kiired lõikusid pikki varje igast puust ja põõsast. Keskpäevne palavus oli kadunud ja selle asemel tõi ikka kõvenev lõunatuul endaga karastavat jahedust.

Tee lõppis salga jõudes Verevi küla kündmata väljele. Küla hävitatud, läbistati peatamatult, samuti ka hiljem Rake küla, kurb ahervartes. Tervel teel ei näind silm ainustki elavat olevust, vaid lõokesed laulsid kõrgustes oma sillerdavat õhtuviisi.

Videvikus jõuti kohale. Sääil oli ootamas teine salk, kes oli venedega sõudnud otseteed üle järve. Ühiselt stüdati suur tulelöke ja valmistati veetna siin õöd. Vaikides sõid võõrad oma toidu ja heitsid siis unele. Ka mehele, kes näiljas ja väsind surmani, visati tükk leiba,

nähtavasti tahefi teda kasutada veel kandjana.

Valvele jäid vaid kaks valvurit ja mees, keda ei lasknud uinuda ta üleelatud päeva ärevad hetked ja suur väsimus. Valvurid olid otsind endile varju tugeva järvetuule eest kadakapõõsa ääres ja vestsid sääil aegajalt üksisõnu. Mees aga, jätud ligi lõket, mõlgutas omi kurbi mõtteid.

Järv eemal kohas. Algul uinutavalt, sala, siis aga tuule tõustes ikka kõvemini. Ja õö edenedes läks ta vihaseks. Metsikult välgatas ta vastu eha oma valges vahus vooharju ja paiskas nad pihuks liivasele kalda leet-seljale.

Järve münin mattis endasse valvurite jutukõma. Pikkamööda soikus see. Olid nemadki uinund.

Ärevaks läks äkki mees. Läbi aju libises päästev mõte. Nüüd on õige aeg enda vabastamiseks! Ärevuse hoog hävitas kõik väsimuse. Tundus nagu oleks ta uuesti sündinud. Isukalt hingas rind jahedat õö tuult ja lihastes tundus jõumängu. Veel kord vaadates, et valvurit tõesti unes, hakkas ta end pikkamööda läbistama kustuvale lõkkele. Aeglaselt, kuid järjekindlalt vähenes maa ja lõpuks suutiski ta oma seljale seotud käte kõidukid asetada ühele tuletukile.

Hambaüd risti raksatades, et ei kuulduks äraandvat valukisa, kannatas ta tuletuki põletavat piina oma kätel. Aegajalt tegi ta valu-piinus pingutusi, et purustada lõdvenevad kütkeid, kuid need püsisid veel. Alles siis, kui mõtted juba ahvardasid kaduda, langesid kõidukid korraga läbipõlenutena. Mees oli v a b a !...

Tasa tõusis ta püsti, sirutas omi kangeid liikmeid ja liikus hiilival sammul, hinge hoides, eemale uinuvate vaenlaste ringist. Sõ-

¹⁾ Väikene jõgi, jookseb Sangla mõisa ligidal Virtsjärve.

mera liiva krudin jalgade all mattus järve mühasse — kui vari liikus mees mustendavas suveöös. Ja pea oli ta kadund nõrga tulelõkke valgusest musta öösse.

Õhtul oli näind ta pardiajajaid jätvat oma paadid valveta järve kaldale. Sinna ruttas ta nüüd kiirel sammul. Õigus, sääl seisidki nad reas, tükki neli-viis.

Korraga tardus mees sambaks. Ühes paadis paistis inimkogu istumas. Oli see vaenlane? ... Tule juurest tulles ei selgitand silmad veel selgelt öös. Liikumatuult seistes pingutas ta oma vaadet, kuid ikkagi suutis ta eraldada ainult ööst ähmaseid inimkogu piirjooni.

Paadini pidi ta jõudma ja omandama ühe neist, et põgeneda kergemalt. Aeglaselt ja märkamatuult hakkas ta end nihutama ligemale kogule. See õnnestus. Arvatavasti uinus ka kogu, muidu oleks pidand ta märkama ähvardavat hädaohtu.

Jõudes kogule paari sammu kauguseni, pidi ta korraga karjatama üllatusest, — paadis istus ta naine.

See oli jälgind neid kuni peatuskohani. Pimeduse tulles oli liginend ta paatideni, et jälgida siit tule ääres istujaid ja võimaluse korral aidata vabaneda oma mehel. See oli aga sündind iseendast nii kiirelt, et polnud märgandki veel seda mõtteisse vaibun.

Raskelt ohates tõstis ta oma pea ja nägi meest seismas enda ees... Sõnatuult ulatati üksteisele käed, oldi jälle koos — oli mööda kui kuri unenägu...

Pidi põgenema kiirelt, iga silmapilk võidi märgata vangi puudumist tulelõkke ääres.

Tugeva lõunatuule tõttu oli järve üleni valges vahus. Nagu suured mäed mängisid lained järve pinnal, tõstes omi harju üles suveõise sügavsinise taeva poole; veersid edesi üksteise võidu ja purunesid siis valgeks, kobrutavaks vahuks.

Silmapilgu seisatas mees mässava järve ees sõnatuult, haaris siis maast mõlad ja asetades neid paati tõstis naisegi sinna istuma keskmisele pingile. Siis tõukas paadi lainetele ja hüppas ise tohku¹⁾ paati juhtima.

Nagu laastukese haarsid metsikud lained paadi endile mängukanniks; tõstsid selle üles õhku ja paiskasid siis alla sügavusse, nii, et paadi vettind põhi raksatades puudutas järve liivast põhja. Säälsamas kandsid nad ta suure kiirusega endisest kohast ja puistasid ta kui vallatades üle oma kergelt lõhnavate vahukobaratega.

Kuid mehe käte jõule ja osavusele pidid nad lõppeks ikkagi alistuma. Ja pärituule ning tugevate mõlatõmmete tõttu lendas paat võidu lainetega sinna, kuhu juhtis teda mehe käsi.

Sõnatuult seisid mõlemad paadis, vahtides tardund pilgul vetemängu endi ümber öös.

Alles siis, kui ao kahvatund valgel silmi ette kerkis järve põhjakallas, katkestas naine korraga vaikuse ja küisis:

¹⁾ Lootsiku pära.

„Kuhu läheme nüüd? ...“

Küsimus vabastas mehe näo tardund ilme. Seni oli olnud ikka veel põgeneja seisukorras, kelle pääsiht — jõuda võimalikult kaugemale enda jälgijatest. Nüüd, kus ta peaaegu jälle võis hingata vabana, pidi ta tõesti mõtlema: kuhu nüüd?

Ootavalt vaatas naine mehe näkku, kelle käed ikka veel pingutusega juhtisid paati.

Kuhu nüüd?

Juba teist korda hävitati tema kodu mõne aasta jooksul. Teist korda pidi ta põgenema oma töö ja vaeva juurest. Kus leiab ta jälle varju endale ja oma truule kaaslasele? Kus on paik, kuhu ei satuks jälle vaenuliste meeste jälg? Tööd tahtis ta teha. Rajada kodu ja harida musta mulda. Miks ei lasta seda? Miks peab ta põgenejana hulkuma metsis ja soodes?

Viha valdas teda. Otsekui oleks lainetes peidus see nägemata suur vaenlane, nii purustas ta mõlaga neid, et paat lendas linnuna lainete harjul, jättes enda taha vahutee.

Tasuda, tasuda tahtis ta nende kannatuste eest, mida oli eland üle viimastel aastatel. Tasuda tahtis ta nende elude eest, mis hukkund sel ajal ta ümber.

Üks mõte küpsis ta ajudes.

„Sõidame jõe,“ sõnas ta siis ja käänis paadinina õhtusse.

* * *

Tüki aja pärast jõudis paat Jõesuhu. Siin ei olnud enam laineid, vaikselt voolas vesi haljate luhaheinaste kallaste vahel. Mees heitis käest mõlad; tasakesi kõikudes liikus lootsik edasi vee voolust kantuna.

Vaikne oli ümbrus. Jõelt tõusev hõre udu oli katnud kaldad ja tumedate kogudena paistis säält suured pajupõõsad.

Idataevas lõi ikka enam ja enam punetama. Pimedus kadus, andes maad algavale päevale. Luhal karjusid räägud ja üleval taeva all tegi mõhitaja oma varast hommikulendu.

Rahu oli siin. Otsekui poleks olnudki seda hirmsat aega, mis rõhus maad.

Naine oli uinund. Pääd kätele toetades hingas ta tasakesi läbi poolavatud suu. Kaua vaatles mees uinujat otsekui kahevahel olles. Siis haaris ta otsustavalt mõla ja hakkas sõudma. Plaan tasumiseks oli küps. Tuli asuda selle teostamisele.

Päikese tõusuks jõudis lootsik Tamme karestikku. See koht oli jões madal, täis suuri kive, mille vahelt jooksis vahutades läbi vesi. Isegi tänapäev, mil teda on puhastatud ja süvendatud mitu korda, on karestik kardetav laevasõidule. Sel ajal pidi laevnik kokku võtma kogu oma jõu ja osavuse, et sõidukit juhtida õnnelikult läbi karestiku.

Sellele oli ehitand mees oma tasumise plaani. Jõudes karestiku algule, juhtis ta lootsiku neelavast voolust kaldale, hüppas kindlale maale ja tõmbas lootsiku pooleni

järele. Imestanult avas naine omad silmad, tundes tõuget, mis andis lootsik kokku põrgates kaldaga.

Enne kui naine jõudis avada oma suu küsimuseks, hakkas mees seletama oma tasumise plaani. Kindlasti pidid pardi ajajad tagasi tulema siit. Selleks ajaks tahtis mees ehitada puist ja kividest kesk voolu veealused tõkkes, mille otsa sõites lootsikud paratamatult pidid minema ümber.

Ja algas töö, mis kestis neli päeva. Pea kogu see aeg ranas mees rinnuni kiire veevooluga võideldes jõkke salatõkkesid, kinnitas neid kivide ja hagudega. Ainult paar tundi puhkust maldas ta endale magamiseks ja keha kinnitamiseks kalaga ja linnunadega, mida muretsetes naine.

Neljanda päeva õhtuks valmis lõks. Siis korjas ta jõepõhjast kaldale suure pajupõõsa varju riida viskekive, millega kavatses tarbekorral tasuda omi piinu. Sest lisaks kõigele tegid veel vabanemisel põlenud käed suurt valu.

Alles siis, kui ettevalmistused täiesti valmis, heitis ta puhkama. Pardi ajajad võisid tulla oma röövtööl — lõks ootas. Nende tulekut pidi mehe puhates jälgima naine.

Ja õigel ajal oli mees valmis saand oma tööga. Juba järgmisel hommikul kuulus Jõesuu poolt suur kisa, mis ligines päri voolu. Seda kuuldes kiskus mees oma lootsiku kiuvale, kõrge luhaheina varju ja jäi ootama naisega peidupaigas, pajupõõsa taga.

Läks hulk aega ärevas ootuses. Siis paisis jõekäänaku tagant lootsiku nina. Pikka-mööda ujus lootsik. Raskesti koormatuna sügavas vees kandus ta alla päri voolu. Esimese järel tulid teised, ühtekokku viis sõidukit, kõik täis röövitud vara ja lärmitsevaid mehi. Nähtavasti olid pardi ajajad lõunajärve osas Sakalamaal leidnud seni puutumata asundusi, mida tõendas rikkalik röövsaak lootsikutel.

Nüüd oli jõudnud esimene lootsik juba kiirese voolu. Tiireldes libises ta vahutavas vees, kallutades ühele ja teisele küljele. Siis tõstis ta korruga nina kõrgele ning sööstis tohu lainetesse. Samal hetkel paiskas ta mehed endast hooga jõkke ja kadus isegi vee alla.

Teistelt lootsikutelt oli märgatud seltsiliste õnnatust, kuid oli juba hilja pääsmiseks. Kiire veevool kandis sõidukid üksteise järel tõketele, kus nad osalt ise ümber läksid, osalt sõitjate ärevusest ja jões uppujate poolt vette kallutati. Jõgi oli korruga täis karvaseid päid,

elu eest võitlevaid käsi ja jalgu, kellest üksikud kadusid kohe, kuna teised ujudes piisisid vee pääl. Neid hakkas pommitama mees oma kividega. Plaksatades lendasid suured kivikambad tõugatud tasujast käest vette. Tabanud mõne karvase pää, ei kerkind see enam.

Nii kestis heitlus elu eest mõne hetke. Ja kui mees lakkas pildumast kive, nähti veel ühtainust pääd veepinnal. Osavalt, vee all ujudes oli jõudnud ta nägematult teisele kaldale. Sääil ronis ta kiirelt veest ja hakkas kõigest jõust jooksmata mööda kallast allapoole. Küll oleks mees lootsiku abil suutnud veel sellegi vaenlase tabada, kuid nähes lootsikute kilde, röövitud vara ja surnukehi kärestiku alumises osas, lõppis tal korruga kõik võitluse tuju. Ja õieti oligi ta ju tasund kõik.

* * *

Siis võttis mees pääst oma võidund mütsi ja põlvili lastes palvetasid nad langevad vaenlaste hingede eest, kellele seda viimast armu teha ei saand keegi enam. Palvetasid . . . hädalt oma hinges, paludes endile rahu elamiseks . . . õnnistust oma ettevõttele — luua uus, kolmas kodu.

Kindlustatult tõusid nad üles ja alustasid matka. Sootuks uue koha tahtsid nad leida, kuski põlismetsas, kuhu ei eksiks enam ühegi vaenulise jalg.

Jõudes teha mõnikümmend sammu, tundis mees oma jalas äkki torkavat valu. Silmi maha liües nägi ta paksu heina sisse kaduvat kirju ussi. Mees mõistis. Siug oli salvand teda.

Maha istudes, et vaadata haava, nägi ta, et see juba oli löönd paistetama.

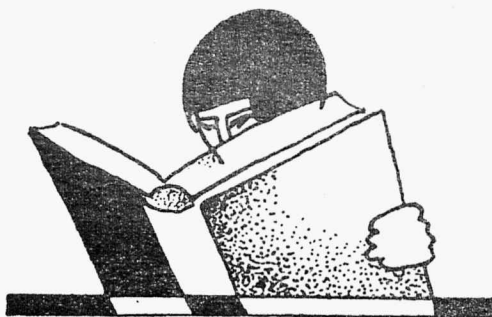
Mis teha?

Ruttu kargas ta jälle püsti ja hakkas tagasi jooksmata jõele, et haava uhta vees. Kuid poolel teel läks kõik raskeks ja ta pidi tarvitama naise avitavat kätt, et sammuda edasi. Kõik läks siiski raskeks. Juba paistis vesi eemalt. . . Kuid tinane raskus ronis mehe liikmetesse ja vaevalt liikusid jalad hirmund naise toetusel. Jäi veel käia mõni samm . . . aga jalad ei kuulnud enam sõna ja mees vajus rohtu. . .

Vajus ja sinna suri mees, salvatud sala siust, kui oli tasund kätte oma ja teiste kannatuste eest.

Rahvasuu kõneleb, et naine oli matnud mehe laiba leinates jõe kõrgele kaldale. Hiljem ühinend ta teiste põgenejatega ja lahkund sootuks sääilt maalt.

NOORTE VALD

Salupera Mari linnaskäik.

Alex Saarela.

Mitmekümne aasta pärast pääsis Salupera Mari jälle linna. Söitsid kolmekesi: tema, vanamees Jüri ja poeg Jaan. Turuplatsi ääres oleva poe juures pidasid nad hobused kinni, Jüri ja Jaan ütlesid endil mujale asja olevat, Mari pidi neid siin poes ootama. „Mine sa siia poodi sisse, meie ajame mujal asjad joone, siis tuleme ka siia,“ ütlesid nad ja söitsid minema.

Mari jäi esiti teele seisma, mõtles, kas minna poodi või oodata siinsamas, aga siis pasundas Mari seljataga üks kummaline vanker — üks niisugune oli teel neile vastu tulnud ja hobuse ära ehmata — ja Mari kobis hirmuga poodi.

Ühel riiulil särasid toredad keedupotid, kiirgasid silmipimestavalt. „No kes neid küll raatsib nõgiseks teha, niisugune kõlbab ilusti pulmalauale. Ja näe kus sääl riideid, suured virnad kohe, ja sääl niisugune imelik asi,“ imetles Mari poe riiulitel olevaid asju.

Leti tagant küsis preili: „Mis kaupa soovite?“

„Ah kaup või?“ imestas Mari. Miks ta siin oli, ununes, pääs oli nii imelik, silmade ees kõik kirju. „Mina niisamuti, ei midagi,“ sai ta üteldud ja tundis kergetust, kui preili läks ära ühele noorhännale kaup müüma; itsitas teine praegu sääl ja naeris noorhännaga.

Nüüd tuli Marile meele esimene linnasõit. Kunagi ammu, siis kui ta veel tüdruk oli, kutsus teistre Jüri teda linna laadale. Mari läks, sest ta tahtis meeldi maailma näha, ja palju oligi tal linnas olles näha.

Laadalisel teda väga ei huvitanud, need olid maainimesed nagu temagi, vaid need suured, mitmekordsed majad ja nende vahel kiiresti askeldavad saksad, suured aknad, mille taga oli kõik-sugu asju, veepääl ujuvad valged laevad ja muud imelised asjad. Kõike seda vaatas ta vankrilt, maha ei julgend ta tulla isegi siis, kui Jüri kutsus teda poodi õlut jooma, vaid ootas kuni Jüri saia ja õlle vankrile tõi.

„Vist üks suur mõis,“ arvas Mari.

Koduteel päris ta Jürilt linna elu-olu järele. See seletas üht-teist ja ütles ka, et ega need sääl olegi kõik mõisnikud, nagu Mari arvas, vaid niisamuti saksad. Mõned inimesed on päris vaesedki: kingsepad, rätsepad, kutsarid ja mõne amet olevat ainult linna tänava pühkimine.

Kodus mõtles Mari sageli linna elu pääle, halva ja porise ajaga oleks tahtnud vägisi sääl elada, kas või tänava-pühkijana. Kuid linna ta enam ei pääsnud. Samal suvel võttis Jüri ta ära, muretses kaugelt metsa tagant maad ja läks Mariga sinna elama. Mari hakkas

koduseid toimetusi toimetama, pärast tulid lapsed, ja nii ununeski linn, ainult vahel harva mõisas käies — seegi oli hirmus kaugel — tuli linn meele, kuid pikapääle nagu enam ei mäletandki õieti missugune see linn oli.

Siis tuli sõda, nii kuulis Mari mitme inimese kaudu, pärast võeti ka Jaan kroonusse, ja kui ta säält mitme aasta pärast tuli, ütles ta, et keiser on troonilt minema kihutatud ja parunite maad jagatakse inimestele.

Mari ei tahtnud seda esiti uskuda, kuid aasta pärast saigi Jaan endale mõisa küljest tüki maad ja hakkas sinna maja ehitama. Siis lubas ta kord isa ja ema linna viia.

„No mis kaupa läheb?“ küsis mees leti tagant.

Mari ärkas mõtiskelust. Ah kaupa või? Pikapääle tuli tal meele, et ega ta asjata siia tulnud. Ah jah, Jüri ja Jaan läksid edesi, käskisid teda siin oodata.

„Ma ootan Jürit ja Jaani, tahtsid teised üht-teist osta, vikatit ja...“

„No eks võtke siis ka istet,“ ütles kaupmees.

„Iste kuluks ära küll,“ mõtles Mari, istus lähimale pingile ja hakkas jälle vahtima naervaid preiliseid, säravaid keedupotte ja kirjuseid riidepakke.

Preilitel olid lühikesed juuksed, lähemad veel kui Jüril, kellel juuksesalgad ulatusid kuklasse, ja riided olid neil ka lühikeseks jäänd. „Küllap neil on nii tugev riie, et ei jõua kasvua ajal ära kanda,“ arvas Mari ja ei imestand igat asja, sest: „Siin puha linna värk, saksad teevad ikka teisiti kui muud ristiniimesed.“

Jüril ja Jaanil olid asjad mujal juba korras ja tulid nüüd siia poodi. Keedupottide sära hakkas Jürilegi silma, ta vaatas neid tükk aega, enne kui taipas teiste eest ära minna.

Jaan tegi kaupmehega juba niidumasina ostust juttu.

„Kas tahate Deeringit või Woodi?“¹⁾

¹⁾ „Deering“ ja „Valter A. Wood“, tuntumad niidumasina tüübid.

„Meie tahame vikatit, aga näe mis tema pakub,“ imestas Jüri ja ütles kähku vahele: „Heeringad on meil juba ostetud ja voodi on meil kodus, meie tahame vikatit.“

„Need on niidumasinad, niisugused nagu tee ääres nägid, meie ostame endile ka niisuguse,“ seletas Jaan.

„Ah niisugused!“

„Või meile ka niisugused,“ imestas Mari.

Siis läksid nad kõik neljakesi läbi poe õue, kus seisid need imeloomad, keerulise värgiga ja paljude ratastega.

„See siin on „Deering“ ja too on „Wood“, näitas kaupmees ja hakkas Jaanile midagi seletama.

„Või need on siis Teering ja Vood, ja nendega niidetakse heina, aga ühtegi vikatit ega muud selletaolist pole selle küljes, ainult üks sakiline ja hambuline raud, egas' sellega ometi,“ päris Mari.

„Eks seda pärast näe. Mõisas on ka niisugune, nägin teist mitu korda põllul ragistamas, mitme versta taha oli kuulda, ainult ligidalt ei ole veel näind. Tee ääres, mäletad, ragistas ta niisugune, kui linna tuleme. — Aga imelik on ta küll!“

„Imelik jah!“ kinnitas Mari.

Jaanil oli selle ajaga juba kaup koos, käis veel ainult poes raha maksmas, siis andis kaupmees aidast ilusti kastide sisse pakitud „Deeringi“, aitas isegi vankrile tõsta ja soovis siis hääd tee-reisi ja läks poodi.

„Kas sa maha ei kaubelnud, viimati tütsas sind,“ rääkis Jüri koduteel.

„Miiks ta kurivaim kompvekkigi päällekauba ei annud?“ pahandas Mari.

„Ega siin seda ole, see on ühisuse pood,“ ütles Jaan.

„Kas see mees ei tütsa?“ küsis Jüri.

„See pood ei ole ühe mehe oma, siin on suurem jagu ostjaist peremehed.“

„No mis siis viga, muudkui võta aga,“ rõõmustas Jüri.

Tükk aega andis seletada, enne kui Jüri asjast aru sai.

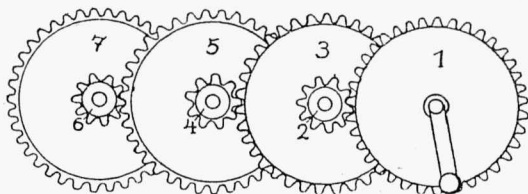
„Imelikud need linna mehed,“ arvas Jüri.

„Imelikud jah,“ kinnitas Mari.

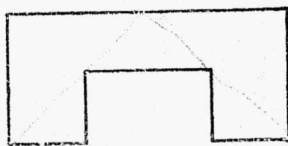
Ülesandeid.

10. ülesanne.

Pildil näete neli ratast. Kui esimesel vändaga rattal on sada hammast ja need hambad käivad teist väikest hammasratast vastu ja kolmanda-neljanda, viienda-kuuenda-seitsmenda ratta vahekorrad on samad, mis esimesel-teisel, mitu korda keerleb siis seitsmes ratas, kui esimene pöörda üks kord ümber?

11. ülesanne.

Edesi mäete siin väikese joonistuse, mis tuletab vähe meele hobuserauda..

Kuidas saab selle jagada kahe sirgjoonega viieks kolmnurgaks?

12. ülesanne.

Kas arvate, et need on tarbetumad mõtlemisvaevad? Kes koolitab oma mõtlemisvõimet, suudab seisukoha võtta igasuguseis raskeis juhtumisis. Hiljuti oli säärane lugu kahe mehega. Nad läksid reisil olles kuhugi öömajale. Asutis oli juba päris täis. Nad leidsid aga veel paar vaba voodit üldises toas. Magama heites oli neil päris jube tunne, sest samas ruumis magas veel hulk kahtlase välimusega isikuid. Nad panid riided pää alla, saapad jäid aga päris varjuta. Ei jäänd muud kohta kui panna nad voodi alla, hääs lootuses, et neid ehk keegi ei varasta. Siis tuli aga ühele mehele hää mõte. Kiiresti viis ta selle täide ja saapad olid varguse eest kindlustatud. Kuidas see tehti?

Lahendused saata toimetusse 15. oktoobriks. Iga ülesande õieti lahendajaile loositakse hää raamat.

Ümber maakera!

Noorusmaa nr. 13-14 lõpust leiate rea üllatusi kõigile Noorusmaa levitajaile. Igaüks, kes levitab Noorusmaad, saab tasuta mitmesuguseid ilusaid ja väärtuslikke asju.

Iga tellimistekoguja pääle selle võtab ühtlasi osa võidulennust ümber maakera. Igaüks, kes võtab vastu ühe Noorusmaa aastatellimise, on sellega lennand edesi 1000 kilomeetert. Nõnda siis! Nelikümmend vastuvõetud aastatellimist — ja oletegi lennand ümber maakera. Nüüd üldse on moes suured lennud üle ookeanide ja suurte merede. Äsja veel juubeldas kogu maailm Lindberghi ja Chamberlaini ookeani lendude puhul ja külvas üle nad auavaldustega.

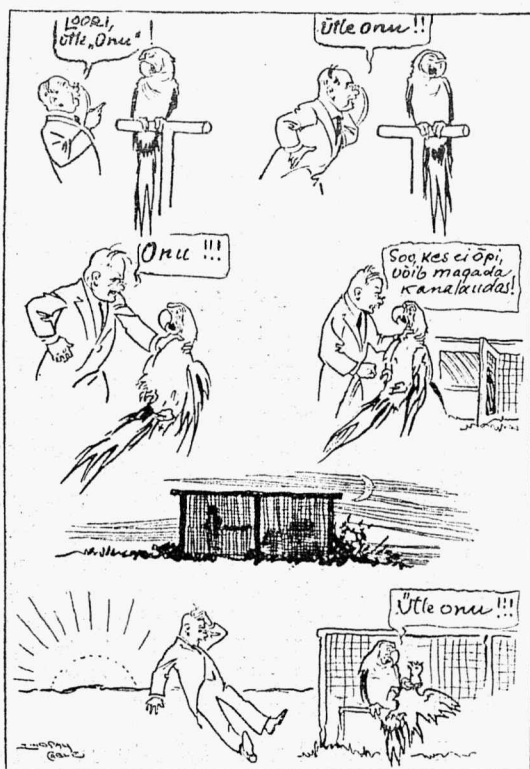
Noorusmaa küll ei suuda korraldada võidulendajaile sääraseid auavaldusi, annab aga igale, kes lennand ümber maakera, neli kilo shokolaadi pääle asjades antava tasu.

Mis mõte on kogu sel ettevõttel?

Selle eesmärk on levitada Noorusmaa üle terve Eesti igasse kooli, majja, külla, tallu ja perekonda. On palju veel neid ärksaid noori, kes meeleldi loeksid Noorusmaad, kelleni aga nende huvitav sõber pole siamaaui veel jõudnud.

Jõudu siis kõigile lennuvõistlejaile. Lennu tagajärgedest toob Noorusmaa alatasa teateid.

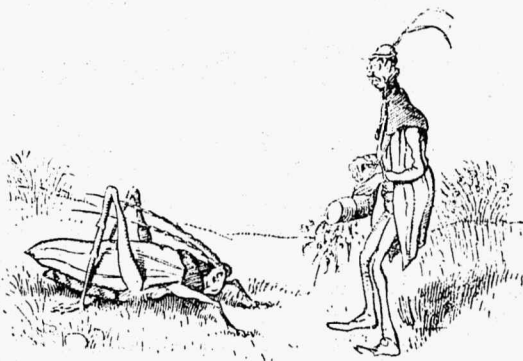
Nali.

Andekas õpilane.

Professor uurimusreisil.

„Ai, kirevase päralt . . .
milline tore *Locusta viridissima!*
Seda tuleb vaadelda ligemalt.“

„See on tõesti tore ja õige
õpetlik. Millised arenend liik-
med ja milline tüübiline välis-
kuju!“

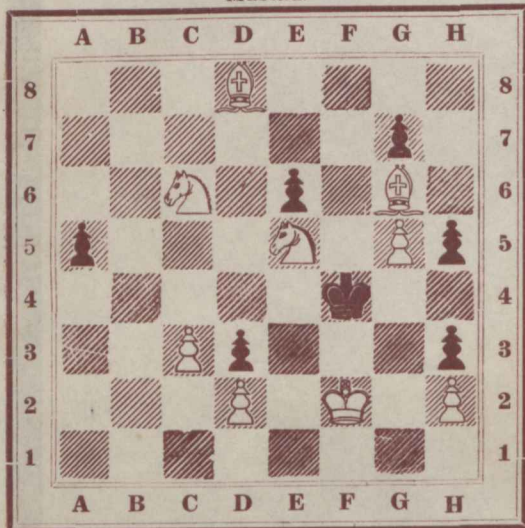

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 22.

Kokku säädnud A. Burmeister.
Mustad.

Valged.

Valged: Kf2, Od8 ja g6, Rc6 ja e5, Ec3, d2, g5 ja h2.

Mustad: Kf4, Ea5, d3, e6, g7, h3 ja h5.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Selle ülesande lahendamine annab võistluses kolm punkti.

Lahendusi palutakse saata ainult järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

Ülesande nr. 21 lahendus:

1. Lf1—a6 (!), Kf6 : e5,
2. La6—a1 annab matt.
1. (Lf1—a6), Ükskõik,
2. Rd6—5 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. 21 saatsid: V. Mikenas, B. Kärner, A. Jakobson (Tallinnast), Ants Vechterstein (Vändrast), R. Keres, A. Karu ja Paul Tõldsep (Tartust), Martin Villemson (Pärnust), Endel Markson (Rakverest).

Õiged lahendused saatsid:

lõpumängule nr. 10: Ev. Karp, K. Tramborg, A. Grünberg ja V. Mikenas (Tallinnast), P. Särglepp (Aasperest), Endel Markson (Rakverest), Paul Tõldsepp ja R. Keres (Tartust);

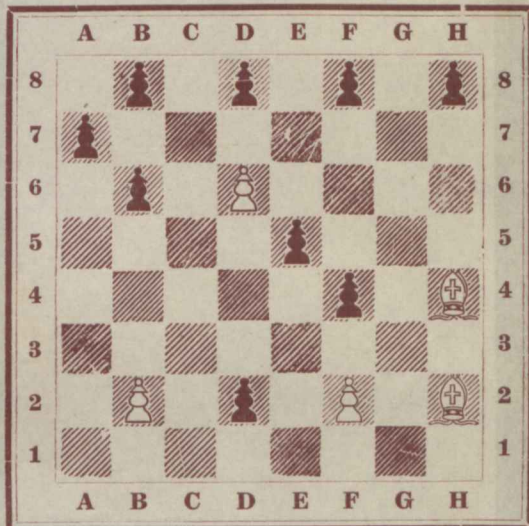
Lõpumängule nr. 11: Ev. Karp ja V. Mikenas (Tallinnast), R. Keres ja Paul Tõldsepp (Tartust), Endel Markson (Rakverest).

Kabe.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 14.

Kokku säädnud Ewald Karp (Tallinnas).
„Noorusmaa“ originaal.
Mustad.

Valged.

Valged: Kh2, ja h4, Lb2, d6 ja f2.

Mustad: La7, b6, b8, d2, e5, f4, f8 ja h8.

Valged algavad ja võidavad.

Selle lõpumängu lahendamine annab võistluses kolm punkti.

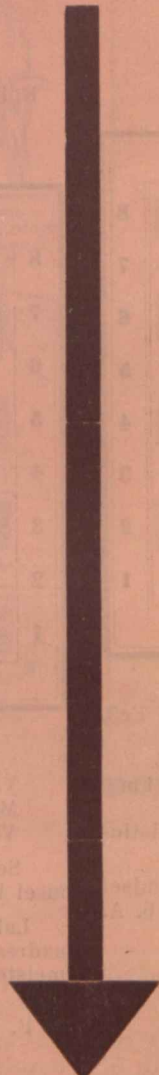
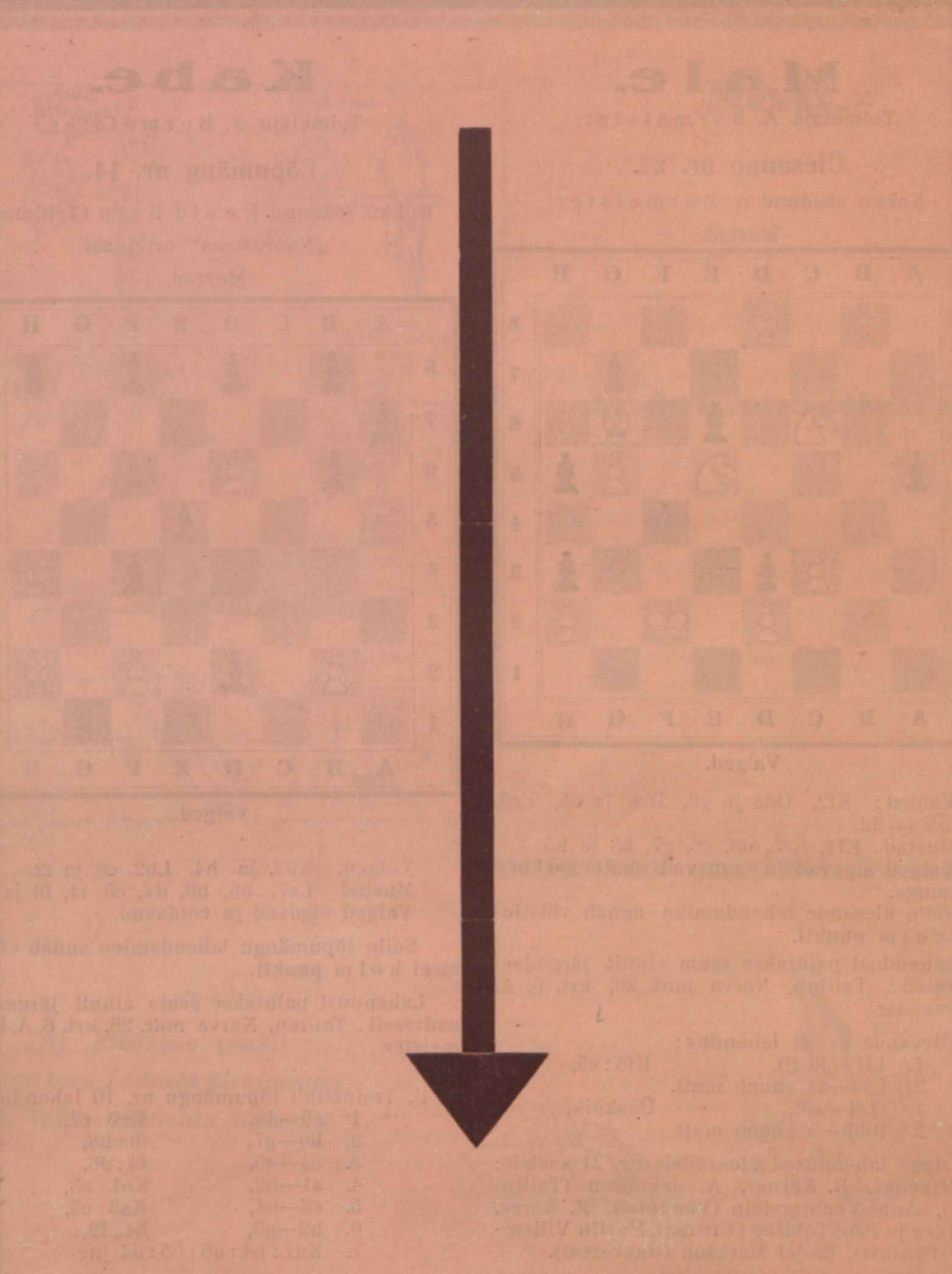
Lahendusi palutakse saata ainult järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

B. Treinbuk'i lõpumängu nr. 10 lahendus:

1. c5—d6, Ke5 : c7,
2. h6—g7, f6 : h8,
3. d4—e5, f4 : d6,
4. a1—b2, Ke1 : a3,
5. c3—b4, Ka3 : c5,
6. h2—g3, h4 : f2,
7. Ke1 : h4 : d8 : b5 : d4 jne.

H. Credneri lõpumängu nr. 11 lahendus:

1. f4—e5, Kb2 : f6,
2. h4—g5, Kf6 : h4,
3. g3—f4, Khk—d8,
4. f4—g5, Kd8 : h4,
5. t2—g3, Kh4 : f2,
6. e1 : g3, g7—f6,
7. g3—f4 jne.

NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda, Pikk t. 2.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR